

κατάλογος τῶν καταγράφων νοσῶν τῆς Κρήτης. Διὰ τῆς ἰδίας ἐγκυκλίου παρείχοντο ὁδηγίαι πρὸς προστασίαν καὶ συντήρησιν τῶν μνημείων τούτων. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ γενικωτέρου περὶ τὴν Ἑταιρίαν ἐνδιαφέροντος συνέβαλεν σημαντικῶς καὶ ὁ ἐγχώριος τύπος—ἰδίᾳ δὲ ἡ ἔφημερίς «Μεσόγειος», ἡ ὁποία πλὴν τῶν ἄλλων ἀνακοινώσεων παρέσχε προθύμως τὰς στήλας τῆς εἰς δημοσιεύματα τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γραμματέως. Εὐμενῆς διάθεσις καὶ πνεῦμα κατανόησεως ἐπεδείχθη ἐπίσης ἐκ μέρους τῶν Διοικητικῶν Ἀρχῶν τῆς Νήσου. Πᾶσαι αἱ Νομαρχίαι καὶ τινες τῶν Ἐπισκοπῶν συνηγόρησαν δι' ἐγκυκλίων πρὸς τὰς Κοινότητας εἰς τὴν σχετικὴν ἔκκλησιν τοῦ Συμβουλίου πρὸς αὐτάς. Ὁ Δῆμος Ἡρακλείου παρεχώρησεν τὰ εἰς τὰς ἀποθήκας του εὐρισκόμενα γλυπτὰ τῆς Ἑνετικῆς Λέσχης. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία δι' ἐκθύμου συνηγορίας παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Παιδείας συνέβαλεν εἰς τὴν ταχεῖαν λύσιν τῶν ἐκάστοτε προκυπτόντων ζητημάτων. Τὸ Δ. Σ. τοῦ Ταμείου Ἐφείδρων ἐψήφισε νέαν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας πίστωσιν. Καθίσταται οὕτω φανερόν, ὅτι ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀναληφθέντος ὑφ' ἡμῶν ἔργου γίνεται ὁσημέραι κοινὴ συνείδησις. Καὶ τοῦτο εἶναι, νομίζομεν, ἠθικὸν κεφάλαιον ἐγκῦμον πλεον εὐτυχῶν διὰ τὴν Ἑταιρίαν καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἡμερῶν».

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΝ ΚΡΗΤῃ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1952

Ἡ καθόλου ἐπικρατοῦσα οἰκονομικὴ δυσπραγία, ἐπιδεινωθεῖσα ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς ἀρωγῆς τοῦ σχεδίου Μάρσαλ διὰ τὸ κεφάλαιον τοῦ Τουρισμοῦ, ἀνέκοψε τὴν εἰς ἱκανοποιητικὴν κλίμακα ἐφαρμογὴν τοῦ προτεθέντος προγράμματος ἀποκαταστάσεως τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου, ἀναστηλώσεως καὶ συντηρήσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ διενεργείας ἀνασκαφῶν εἰς κλίμακα. Παρὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1952 ἀξιόλογος ὑπῆρξεν ἡ ἐν γένει ἀρχαιολογικὴ κίνησις.

Τὸ κτήριον τοῦ Μουσείου παρέμεινεν ἡμιτελές, διότι δὲν κατωρθώθη νὰ τοποθετηθοῦν τὰ ὑελώματα εἰς τὰ παράθυρα τοῦ ἄνω ὀρόφου καὶ τῶν ἰσογείων διαμερισμάτων τῆς νέας πτέρυγος, οὐδ' ἀπεπερατώθη ὁ ἄνω ὀροφος τῆς νέας πτέρυγος. Ἐπίσης παρέμεινεν ἄλυτον τὸ πρόβλημα κατασκευῆς ὑπογείων ἀποθηκῶν, ὥστε νὰ ἐκκενωθοῦν αἱ ὡς ἀποθήκαι χρησιμοποιούμεναι αἶθουσαι τοῦ ἄνω ὀρόφου. Οὕτω δὲν ἠνοιχθήσαν, ὡς προεβλέπετο, αἱ 20 συνολικῶς αἶθουσαι μουσειακῆς ἐκθέσεως. Ἡ ἐκθεσις τῶν ἀντικειμένων παραμένει πάντοτε εἰς τὴν προσωρινὴν αὐτῆς μορφήν, καίτοι ἐβελτιώθη οὐσιωδῶς, συμπληρωθείσης σχεδὸν τῆς ἐκθέσεως τῶν μικροτεχνημάτων (μεταλλικῶν ἀντικειμένων καὶ κοσμημάτων). Εἰς τὴν αἶθουσαν ἀρχαϊκῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς συνεπληρώθη ἡ ἐκθεσις τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων καὶ ἐξετέθησαν πολλὰ δείγματα ἀρχαϊκῆς πηλοπλαστικῆς. Μακρὰ ἐργασία ἐχρειάσθη διὰ νὰ ἀνοίξη ἡ μεγάλη αἶθουσα τῶν γλυπτῶν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἑλληνορωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἥτις μὲ τὰς τέσσαρας στοάς τῆς καὶ τὸν κεντρικὸν τετράγωνον χώρον, ἄριστα φωτιζόμενον ὑπὸ μεγάλου φωταγωγοῦ, εἶναι πράγματι μεγαλοπρεπής.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν 126 νέων μεταλλικῶν κρυσταλλοφράκτων προθηκῶν, μὲ τὰς δρυῖνας βάσεις των, ἐξ Ἀγγλίας καὶ τὴν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου συναρμολόγησίν των, ἀρχίζει ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος τῆς διπλῆς ἐκθέσεως, τουριστικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς. Ἐφ' ὅσον θὰ γίνῃ ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ κτηρίου, ἥτις ἀναγγέλλεται ὡς προσεχῆς καὶ ἥτις θὰ συντελεσθῇ μετὰ τὴν ἄφιξιν ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ τῶν νέων παραθύρων (προφίλ) τοῦ Μουσείου, θὰ συμ-

πληρωθῆ ἢ ὀριστικὴ ἐκθεσις ἐντὸς τοῦ ἔτους 1953. Ἐν τῷ μεταξὺ πλεῖστα τῶν νέων προσκτημάτων τοῦ Μουσείου (ἀντικείμενα τῶν τάφων Σανατορίου Κνωσοῦ καὶ Κατσαμπᾶ Ἡρακλείου, ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, οἰκιῶν Μαλιῶν, οἰκιῶν Πρασᾶς κλπ.) ἐξετέθησαν ἐντὸς προθηκῶν τοῦ νέου τύπου.

Ἡ ἐντατικὴ ἐργασία εἰς τὸ Μοσεῖον καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῶν ἀνασκαφῶν δὲν ἐπέτρεψαν, ἀπουσιάζοντος καὶ τοῦ Ἐπιμελητοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν δι' εὐρυτέρας σπουδᾶς, νὰ προαχθῆ καὶ βελτιωθῆ ἡ ἐκθεσις τῶν ἐπαρχιακῶν Συλλογῶν, αἵτινες ἐπλουτίσθησαν διὰ νέων προσκτημάτων. Τὸ κτήριον διὰ τὴν στέγασιν τῆς Συλλογῆς Ἱεραπέτρας εἶναι σχεδὸν ἔτοιμον καὶ ἐλπίζεται νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐκθεσις ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Ἐπίσης, γενομένης τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἐνετικῆς Λέσχης Ρεθύμνης, θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐντὸς αὐτῆς στέγασις τοῦ Μουσείου Ρεθύμνης μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς πλακοστρώσεως τοῦ δαπέδου. Μερὶ μνη τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης κ. Κουνδούρου ἰδρῦθη νέα Συλλογὴ εἰς Ἅγιον Νικόλαον Μεραμβέλλου, ἔνθα ἐστεγάσθησαν ἤδη τὰ τελευταῖα εὐρήματα ἐκ Κρητῶν, ὡς καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς καταστραφείσης διὰ διαρπαγῆς κατὰ τὸν πόλεμον Συλλογῆς Σητείας. Τοῦ λοιποῦ πάντα τὰ ἐκ τῆς περιοχῆς Σητείας ἀρχαῖα, πλην τῶν ἐξαιρετικῶς σπουδαίων, θὰ κατατίθενται εἰς τὴν νέαν Συλλογὴν.

Ἐλλείπει μέσων δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συνεχισθοῦν αἱ ἐργασίαι ἀποκαταστάσεως καὶ στερεώσεως τοῦ Ἀνακτόρου Κνωσοῦ, ὅπου πολλὰ ἔργα παρέμειναν ἡμιτελῆ μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἀρωγῆς Σχεδίου Μάρσαλ. Ἡ Ἀγγλικὴ Σχολὴ δὲν ἐξετέλεσεν ἔργα ἀναστηλώσεως κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Ἀντιθέτως εἰς τὴν Φαιστὸν ἡ Ἰταλικὴ Σχολὴ διὰ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς κ. Ντόρο Λέβι ἐσυνέχισε τὰς ἐργασίας στερεώσεως καὶ ἀντικαταστάσεως τῶν ἐφθαρμένων γυψολίθων διὰ νέων, ἐξαγομένων ἐκ τῶν παρὰ τὴν Ἀγ. Τριάδα ἀρχαίων λατομείων γυψολίθου. Ἡ ἐμπειρία τοῦ τεχνικοῦ κ. Τότι συνετέλεσεν ὥστε νὰ κερδίσῃ ὁ χῶρος σημαντικὰ ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως. Τὸ νέον ὑλικὸν εἶναι ἐξαιρετικὸν καὶ ἐμφανίζει λίαν διακοσμητικὰς φλεβώσεις. Οὕτω ἐπλακοστρώθη τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιον τοῦ Διαμερίσματος τῆς Βασιλίσσης. Ἡ ἐργασία πρόκειται νὰ συνεχισθῆ. Μικροτέρα ἐργασία στερεώσεως τῶν πλακοστρώτων ἐγένετο εἰς τὰς Μινωικὰς Οἰκίας Μαλιῶν διὰ τοῦ ἀρχιτεχνίτου Ζαχ. Κανάκη. Εἰς τὴν Μινωικὴν Ἐπαυλιν Βαθυπέτρου ὁ καθηγητῆς κ. Μαρινᾶτος ἐξετέλεσεν ἐκτεταμένης κλίμακος ἐργασίας ἀναστηλώσεως καὶ στερεώσεως. Ἀπεκατεστάθη εἰς ἱκανὸν ὕψος ἡ πρόσοψις καὶ τοῖχοι τινὲς δωματίων ὀροδομημένων μὲ ὠραίους πελεκητοὺς λίθους κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα, διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ καταπεσόντος ἢ διεσκορπισμένου ὑλικοῦ. Ἀπεκατεστάθη ἐπίσης καὶ ἐστεγάσθη τὸ δωμάτιον τοῦ σταφυλοπιεστηρίου καὶ ὀλόκληρον τὸ σύστημα τοῦ ληνοῦ, κάδου («δοχειοῦ») καὶ ἀποχετεύσεών του ἔλαβε διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀρχιτεχνίτου κ. Ζαχ. Κανάκη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ καθηγ. κ. Μαρινᾶτου τὴν παλαιὰν αὐτοῦ μορφήν. Ἐστεγάσθη ἐπίσης ἡ παρακειμένη ἀποθήκη τῶν μικρῶν ἀγγείων καὶ ἡ μεγάλη ἀποθήκη μὲ τοὺς δύο τετραγώνους πεσσούς καὶ τοὺς δεκαεξὶ πίθους. Οὕτω τὸ σύνολον ἀπέβη λίαν ἐντυπωσιακόν. Πολλοὶ τῶν πίθων συνεκυλλήθησαν ἢ ἐστερεώθησαν καὶ συνεκροτήθησαν ἐπίσης ἀρχετοὶ «φωρισμοὶ» (κασσέλλες) κήλινοι ἢ τμήματα τούτων. Διὰ τὴν ἐργασίαν ἀποκαταστάσεως τῆς προσάτως ἀνακαλυφθείσης μινωικῆς ἐπαύλεως Σητείας θὰ γίνῃ κατωτέρω λόγος. Εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Μουσείου ἐγένετο ἐργασία διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν εὐρημάτων Βαθυπέτρου, Πρασᾶς, Σανατορίου, Κνωσοῦ, Φαιστοῦ, Κρητῶν, Ἐπισκοπῆς Πεδιάδος καὶ περιοχῆς Σητείας. Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν εὐρημάτων

τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς συνέβαλεν ὁ συγκολλητὴς τῆς Σχολῆς κ. Στυλ. Κατσαράκης, διὰ δὲ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ὠραίων καμαραϊκῶν ἀγγείων τῆς Φαιστοῦ ὁ συγκολλητὴς τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς κ. Ἀλῆς Καραβέλλα. Ὁ ζωγράφος Θωμᾶς Φανουράκης συνέχισε, καίτοι εἰς μικροτέραν κλίμακα ἐλείψει πόρων, τὴν ἐργασίαν ζωγραφικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγγείων ρυθμοῦ θαλασσίου καὶ ρυθμοῦ χλωρίδος. Κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικὸν ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ἡ ζωγραφικὴ συμπλήρωσις τῆς περιφήμου τοιχογραφημένης λάρνακος τῆς Ἀγίας Τριάδος. Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν βυζαντινῶν καὶ μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς νήσου θὰ γίνῃ λόγος εἰς χωριστὴν ἐκθεσιν.

Ὡς πρὸς τὰ τουριστικὰ ἔργα εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ πρόοδος δὲν ὑπῆρξεν οὐσιαστικὴ καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς διακοπῆς τῆς ἀρωγῆς τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ διαθέσιμα ποσὰ εἶχον δαπανηθῆ κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Ἀποδήμιου Ἑλληνισμοῦ. Τὸ τουριστικὸν ἀναπαυτήριον τῆς Κνωσοῦ, καίτοι προσλαβὸν ἤδη τὸν χαρακτῆρά του, δὲν ἐπερατώθη. Εἰς τὴν Φαιστον οὐδὲν ἀπολύτως ἐγένετο διὰ τὸ Περίπτερον ἢ διὰ τὴν τουριστικὴν ὁδὸν ἀνόδου.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ προέβη εἰς τὴν δωρεὰν τῆς Ἐπαύλεως «Ἀριάδνη», τῆς ἐπαύλεως δηλαδὴ τοῦ ἀνασκαφέως τῆς Κνωσοῦ Ἀρθούρου Ἐβανς, μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν περιοχῆς καὶ τῶν συναφῶν κτημάτων, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν. Τὸ δωρητήριον συμβόλαιον δὲν ὑπεγράφη εἰσέτι τελικῶς, ἐγένετο ὅμως ἡ παράδοσις τοῦ δωρουμένου κτήματος. Ἡ Ὑπηρεσία Διαχειρίσεως Ἀρχαιολογικῶν Πόρων πρόκειται νὰ καθορίσῃ τὸν τρόπον διαχειρίσεως τῆς δωρηθείσης περιουσίας καὶ νὰ ρυθμίσῃ τὴν κατάλληλον χρησιμοποίησιν τῆς Ἐπαύλεως. Ἐλπίζεται ὅτι θὰ χρησιμοποιηθῇ αὕτη ὡς Ξενῶν διὰ τοὺς μελετητὰς τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου Κρήτης, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε γίνεи συστηματικὴ προεργασία ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν, ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιότερων γεγονότων τοῦ λήγοντος ἀρχαιολ. ἔτους. Περὶ τούτου καὶ τοῦ καθόλου ἔργου τῆς ὡς ἄνω Ἐταιρείας θὰ γίνῃ λόγος εἰς ἰδιαιτέραν ἐκθεσιν.

Ἡ ἀνασκαφικὴ δρᾶσις, καίτοι μᾶλλον περιορισμένη, ἀπέδωσε λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς διὰ τοῦ ὑποφαινομένου εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Πεδιάδος καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους εἶχεν ἀνασκαφῆ πτωχὸς λαξευτὸς τάφος εἰς θέσιν Στὸν Κάμπο, μὲ θάλαμον σχήματος πετάλου, περιέχων κιβωτιόσχημον λάρνακα μετὰ τοῦ ἀετωματώδους καλύμματός τῆς. Μὲ τὴν λάρνακα, ἣτις ἀνευρέθη τελείως κενή, δὲν εἶχον ἀποτεθῆ κτερίσματα. Μόνον κατὰ τὴν μίαν γωνίαν τοῦ θαλάμου ἀνευρέθη ψευδόστομος ἀμφορεὺς μὲ σχηματικὴν παράστασιν ὀκτάποδος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ τάφος χρονολογεῖται εἰς τὴν ΥΜΙΙΙ περίοδον. Εἰς σκάμμα τοῦ δαπέδου εἶχεν ἀποτεθῆ σκελετὸς μὲ τοὺς πόδας ἰσχυρῶς συνεσταλμένους. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς περισυνελέγησαν πληροφορίαι περὶ ἄλλων τάφων, καὶ βάσει τῶν πληροφοριῶν τούτων ἐπεχειρήθη κατὰ τὸ φθινόπωρον δαπάνη τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας ἀνασκαφῆ μὲ τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα: 1) Ἀνεσκάφη λαξευτὸς τάφος μετὰ δρόμου εἰς θέσιν Καλυβότοπος, διατηρούμενος ὀλόκληρος καὶ περιέχων δύο κιβωτιοσχήμους λάρνακας τῶν ὁποίων ἡ μία ἀνευρέθη ἀνέπαφος. Εἰς τὴν τεθραυσμένην λάρνακα ἀνευρέθη ὁ σκελετός, ἐνῶ εἰς τὴν ἄλλην ὑπῆρχε μόνον τὸ κρανίον καὶ ὁστᾶ τινὰ τῶν χειρῶν τοῦ παρ' αὐτὴν ἐκτάδην κειμένου σκελετοῦ. Τὰ κτερίσματα ἦσαν ὀλίγα: χαλκοῦς σκύφος μὲ δύο

οριζοντίας λαβάς με καθέτους άκρεμόνας, ξυράφιον και μαχαίριον, πήλινα τινά άγγεϊα (έν κυλινδρικών, μία άρύταινα, μία ύπίπους κύλιξ και έν λοπάδιον). 2) Είς θέσιν Κεφάλαια και παρά την μικράν βυζαντινήν έκκλησίαν τής Παναγίας άνευρέθησαν τινες τάφοι, άποτελοῦντες μικράς συστάδας. Ἡ μία άπετελείτο από τρεῖς τάφους λαξευτούς εις τόν μαλακόν βράχον οὔδενός τούτων διεσώζετο όλόκληρον τὸ ὕψος τοῦ θαλάμου. Ὁ πρῶτος ἦτο ὀρθογώνιος και περιείχε τρεῖς μικράς και στενάς κιβωτιοσχήμους λάρνακας, τῶν ὁποίων μόνον τὸ κάτω μέρος διεσώζετο. Ὁ δεύτερος άπετελέσθη έκ τής συμπτώσεως δύο θαλάμων, τῶν ὁποίων ὁ εἰς ὀρθογώνιος και ὁ ἕτερος μάλλον κυκλοτερής. Συνολικῶς περιείχε πέντε λάρνακας, άτυχῶς πολὺ κατεστραμμένας. Τούτων ἡ μία ἦτο ὀρθογώνιος (κιβωτιόσχημος) αἱ ἄλλαι ἦσαν ἔλλειψοειδεῖς ἢ άτρακτοειδεῖς, εις σχῆμα δηλαδή μάλλον πρωτοφανές δια τήν ΥΜΙΙΙ περίοδον, εις τήν ὁποίαν ανῆκον οἱ τάφοι. Ὁ τρίτος ἦτο διατεταραγμένος ὁ θάλαμός του μάλλον κυκλικὸς άνοίγει ἔμπροσθεν εις εὐρὺν λαιμόν, ὅπου βαθὺ σκάμμα περιείχε μικράν κιβωτιόσχημον λάρνακα με τὸ κάλυμμά της. Αἱ ἄλλαι λάρνακες ἦσαν κατατεμαχισμένας και δέν ἔκρίθησαν ἄξιας περισυλλογῆς, ὡς λίαν ἔλλιπεῖς. Ἡ συστάς αὕτη τῶν τάφων ἦτο μάλλον πτωχὴ εις κτερίσματα. Ἐκ τῶν άγγείων τὰ πλείστα ἦσαν πήλινα κωνικά κύπελλα ἢ λοπάδια. Ἐκ τῶν άγγείων και σκευῶν ἄξιόλογος εἶναι μικρὰ ἔλλειψοειδῆς διακόσμητος πυξίς, λίθινον καλυκόσχημον άγγεῖον, ὠρισμένας πήλιναι προχοῖσκαί. Ἄνευρέθησαν ὁμως ἱκαναὶ ψῆφοι ὀρμων, σφονδύλια, άμυγδαλοειδεῖς και φακοειδεῖς σφραγιδόλιθοι, μικρὸν χρυσοῦν ἑνώτιον και ψῆφος εις μορφήν περικεφαλαίας με παρωτίδας και μέγα ἔλισσόμενον λοφίον. Τὰ περισσότερα τῶν μικρῶν τούτων κοσμημάτων άνευρέθησαν εις τόν Γ τάφον. Τῆς δευτέρας συστάδος τάφων άνευρέθη μόνον εἰς. Ὑπάρχουν ὁμως ἑνδείξεις ὑπάρξεως και ἄλλων. Ὁ τάφος οὔτος διασώζει όλόκληρον τὸν πεταλοειδοῦς σχήματος θάλαμον με τήν βαθμιδωτὴν του πρόσβασιν και τὰ ἑκατέρωθεν ταύτης «πεζούλια», ἐφαίνεται δὲ δίδυμος, δηλ. με δεύτερον θάλαμον ἔχοντα χωριστὴν κλιμακωτὴν πρόσβασιν. Ὁ δεύτερος ὁμως θάλαμος μόλις εἶχεν ἀρχίσει νὰ λαξεύεται. Ἐπειδὴ ὁ ἀρκετὰ εὐρύχωρος θάλαμος άνευρέθη κενός (άν ἔξαιρέση τις πλῆθος ὀστράκων, μὴ ἀπαρτιζόντων άγγεϊα) ὑποτίθεται ὅτι ὁ τάφος δέν ἔχρησιμοποιοῦθη, διακοπέσσης τῆς κατασκευῆς του δι' άγνωστην αἰτίαν. Τρίτη τέλος συστάς ἐντὸς ἀμπέλου περι τὰ τριακόσια μέτρα μακρύτερον ἀπέδωσε δύο τάφους, οἵτινες μόνον ὀστρακα περιείχον. Οἱ θάλαμοι εἶναι μικροὶ και ὄχι πολὺ κανονικοί. Ὁ πρῶτος φαίνεται ἡμιτελής. Ὁ δεύτερος ἔχων κτιστὴν εἰσοδον και φρασσομένην ὑπὸ φράγματος λίθων φαίνεται ὅτι ἔχρησιμοποιοῦθη, ἀλλ' ἔσυλήθη. 3) Εἰς τήν αὐτὴν θέσιν Κεφάλαια άνεσκάφησαν μικρὸν τετράγωνον οἰκοδόμημα, ὠκοδομημένον ὁμως με μεγάλους λίθους, ανῆκον ὡς φαίνεται εις ΥΜΙΙΙ χρόνους, μία γωνίς ἄλλου οἰκοδομήματος καταστραφέντος κατὰ τήν καλλιέργειαν και περιβαλλομένου ὑπὸ κυκλοτεροῦς περιβόλου, τοῖχοι τινες ἄλλων καταστραφέντων κτηρίων και μέρος πλακοστρώτου ὁδοῦ· πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν τήν ὕπαρξιν μικροῦ συνοικισμοῦ εις τὸν ὁποῖον ανῆκον αἱ συστάδες τῶν τάφων, αἵτινες παραδόξως εὐρίσκονται εις πολὺ μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν οἰκημάτων. 4) Εἰς τήν αὐτὴν θέσιν Κεφάλαια άνεσκάφησαν τρεῖς στροῖ φρεατόσχημοι, τῶν ὁποίων ὁ εἰς διηρῦνεται πρὸς τὰ κάτω. Βυζαντινά τινά άγγεϊα, σιδηροῦς λύχνος, μαχαίριον και κώδων τράγου ἀποδεικνύουν τήν χρῆσιν κατὰ τοὺς ὕστερους βυζαντινοὺς χρόνους. 5) Εἰς τήν περιοχὴν τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Σταμνιοὶ και εις θέσιν Παλιάλωνα ἔξηρευνήθησαν πέντε συγολικῶς τάφοι. Τούτων ὁ πρῶτος εἶχεν ανασκαφῆ λαθραίως παρά τοῦ ιδιοκτή-

του τοῦ χώρου, ὅστις καὶ ἐξήγαγε τὰ κτερίσματα, τῶν ὁποίων μέρος κατεῖχεν εἰσέτι καὶ παρέδωκε προθύμως εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ θάλαμος σφύζεται ὀλόκληρος ὅπως καὶ ὁ δρόμος μὲ τὴν εἰσοδὸν (τὸ ἄνω μόνον μέρος ταύτης κατεστράφη). Εἶναι σχήματος σχεδὸν πεταλοειδοῦς, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων διεμορφώθη κόγχη κατὰ τὸ βάθος πρὸς διεύρυνσιν καὶ τοῦτο ἀλλοίωσε τὸ ἀρχικὸν σχῆμα. Σαρκοφάγοι, ὡς βεβαιοὶ ὁ ἀνασκάψας ἰδιώτης, δὲν ὑπῆρχον. Τὰ παραδοθέντα κτερίσματα εἶναι εἰς λίθινος κέρνος μὲ πέντε κυλινδρῶν δοχεῖα καὶ τρητὰς ἀποφύσεις ἀναρτήσεως, ἓν μέγα λίθινον κυλινδρῶν ἀγγεῖον μὲ κάλυμμα, μικρὸν λίθινον πῶμα καὶ ψευδόστομος διακόσμητος ἀμφορεὺς κοινοῦ τύπου. Δύο ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων εἶχον κοιλανθῆ ὑπὸ τὸν προκύπτοντα βράχον τῆς ὑπερκειμένης ὀφρῦος λόφου καὶ εἶναι ἀμφίβολον ἂν εἶχον ποτὲ ὀλόκληρον θάλαμον. Τούτων ὁ πρῶτος περιεῖχε περὶ τὰ 15 ἀγγεῖα πάντα ΥΜΙΙΙ χρόνων καὶ μίαν αἰχμὴν δόρατος, ὁ δεῦτερος τὸ κάτω μέρος κιβωτιοσχήμου σαρκοφάγου, πέντε ἀγγεῖα καὶ μίαν πλατεῖαν αἰχμὴν δόρατος. Σημαντικώτεροι ἦσαν οἱ δύο ἄλλοι τάφοι τῆς αὐτῆς συστάδος. Ὁ εἰς ἔχει τετραγωνικὸν θάλαμον, τοῦ ὁποίου ἐλλείπει ἡ κορυφή, κανονικὸν δρόμον καὶ εἰσοδὸν φρασσομένην ὑπὸ φράγματος λίθων. Περιεῖχε τρεῖς ταφάς, συνοδευόμενας ὑπὸ δεκαῆξ ἀγγείων πηλίνων, ἑνὸς χαλκοῦ, δύο ξυραφίων, ἑνὸς ἐγχειριδίου, μιᾶς τριχολαβίδος καὶ τινων σφονδυλίων. Ὁ ἕτερος εἶχε θάλαμον πεταλοειδῆ, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή ἦτο κατεστραμμένη· κατὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν εἶχε θρανίον. Ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν κρανίων—τοῦλάχιστον δέκα—φαίνεται ὅτι ἐνεταφιάσθησαν πολλοὶ νεκροί, ἀλλὰ τὰ ὄσῳ των δὲν ἦσαν πάντοτε εἰς τὴν θέσιν των. Μικρὸς βόθρος κατὰ τὸ βάθος περιεῖχεν ὄσῳ νεκροῦ. Δεκάς πηλίνων ἀγγείων, ἓν λίθινον, τρία ξυράφια, ξίφος, λόγχη καὶ σφονδύλιά τινα ἦσαν τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου. Θεωρεῖται πιθανὴ ἡ ὑπαρξίς καὶ ἄλλων τάφων εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν. 6) Εἰς θέσιν Ἄλωνάκι Ποταμοῦ δυτικῶς τῆς Ἐπισκοπῆς ἀνευρέθησαν λίαν πτωχοὶ καὶ σεσυλημένοι τάφοι μὲ κιβωτιοσχήμους κατεστραμμένας λάρνακας. Πτωχὰ τινα ἀγγεῖα συνώδευον τὴν μίαν ταφήν. 7) Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κατὰ τὴν αὐτὴν τοποθεσίαν ὑπάρχουν κτήρια ρωμαϊκῶν χρόνων. Εἰς ληνὸς καὶ τρεῖς μεγάλοι εἰς τὸ ἔδαφος κτισμένοι πίθοι, χρησιμοποιηθέντες ὡς σιροί, ἐκαθαρίσθησαν. Πολλὰ γεωμετρικὰ ὄστρακα, προφανῶς ἐκ τάφων προερχόμενα, περισυνελέγησαν εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν. 8) Εἰς θέσιν Καβοῦσι, ὅπου καὶ ἄλλοτε εἶχον ἔλθει εἰς φῶς γεωμετρικοὶ τάφοι, ἀνεσκάφη ταφικὸς πίθος εὐμεγέθους γεωμετρικῶν χρόνων. 9) Γεωμετρικαὶ ταφαί, ταφικὸς πίθος, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον ἐκλείετο μὲ μέγαν λίθον, καὶ σφαιρικὴ τεφροδοχος κάλπη ἀνεσκάφησαν νοτίως τοῦ χωρίου Σταμνιοί.

Δαπάνη ἐπίσης τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ὁ ὑποφαινόμενος ἐπικουρούμενος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ κ. Σ. Πλάτωνος, εἰς τὴν περιοχὴν Σητείας. Τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν λίαν σημαντικά. 1) Ἀνεσκάφη ὁ ἀποθέτης τοῦ ΜΜΙΙ-ΙΙΙ ἱεροῦ Πισκοκεφάλου. Οὗτος, παρὰ τὴν μερικὴν ἐξάντλησιν ἐκ τῶν ἐπὶ δεκαετίας λαθραίων σκαφῶν, ἀπέδωκε σημαντικὴν σειρὰν εἰδωλίων (ἀτυχῶς τῶν πλείστων τεμαχισμένων) παριστάντων λατρευτὰς τῆς θεότητος, γυναῖκας καὶ ἄνδρας. Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ κεφαλαὶ τῶν γυναικῶν μὲ περιτέχνους κομμώσεις καὶ τῶν ἀνδρῶν μὲ βοστρύχους καὶ ἐνίοτε μὲ καλύμματα, καὶ αἱ ἐσθῆτες τῶν γυναικῶν μὲ πτυχώσεις εἰς τὰ πλάγια καὶ γραπτὰς διακοσμήσεις. Σειρὰ ὀλόκληρος ὁμοιωμάτων τοῦ γνωστοῦ μὲ τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα «ρινόκερος ὁ ὀρύκτης» κολεοπτέρου ἐντόμου, ἀνατεθειμένων εἰς τὴν θεότητα, ἐμφανίζει ὅλως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Τὰ εἰδώλια ταῦτα εἶναι τὰ σπουδαιότερα

μέχρι σήμερα ειδώλια της παλαιοανακτορικής περιόδου, κατά πολύ ανώτερα τῶν ἐκ Πεισοφᾶ προερχομένων. 2) Ἀνεκαλύφθη (τὸ πρῶτον παρατηρηθὲν ὑπὸ τῆς κ. Πλάτωνος) σπουδαία μινωικὴ Ἐπαυλις ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σητείας—Πισκοκεφάλου, ἀτυχῶς διχοτομηθεῖσα κατὰ τὴν πρὸ εἰκοσαετίας περίπου κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ καὶ ὑποστᾶσα σημαντικὰς ζημίας τελευταίως κατὰ καλλιεργητικὰς ἐργασίας διὰ μπουλντόζας. Ἀνήκει εἰς τοὺς μεταβατικούς χρόνους ἀπὸ τῆς μεσομινωικῆς εἰς τὴν ὑστερομινωικὴν ἐποχὴν (περὶ τὸ 1600 π. Χ.). Μέχρι τοῦδε ἀνεσκάφη ἡ μεγάλη κλίμαξ τῆς εἰσόδου μὲ δύο πτέρυγας ἐκ 12 βαθμίδων ἐκάστη (ἡ ἄνω στενωτέρα), ἣτις ἔδιδεν εἰσοδὸν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, τοῦ κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις ρέοντος πρὸ τοῦ μεγάρου, τὸ θυρωρεῖον μὲ τὰ δύο μικρὰ ἐπικοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα στενὰ δωμάτια, τρεῖς ἀποθῆκαι μὲ πίθους εἰς τὴν θέσιν των, ἀτυχῶς καταστραφέντας κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν τμήμα, καὶ μικρὰ τινὰ διαμερίσματα προσιτὰ διὰ κλιμακίδος ἕξ βαθμίδων. Τὰ κινητὰ εὐρήματα πλὴν τῶν πίθων ὑπῆρξαν ἐλάχιστα, λόγῳ τῆς φύσεως τῶν ἀνασκαφέντων διαμερισμάτων. Ἡ ἔκτασις τῆς Ἐπαύλεως, τῆς ὁποίας ἀνεκαλύφθη ἡ πρόσοψις φαίνεται σημαντικὴ. 3) Εἰς θέσιν Μπεράτι Πισκοκεφάλου ἀνεσκάφη ταφικὸν σπήλαιον τῶν τελευταίων μινωικῶν, πρωτογεωμετρικῶν καὶ γεωμετρικῶν χρόνων. Λόγῳ τῆς πτώσεως τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαίου ἀπρητήθη μεγάλη καὶ ἐπικίνδυνος ἐργασία διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν βράχων. Ἀνευρέθη πλῆθος πρωτογεωμετρικῶν καὶ γεωμετρικῶν ἀγγείων ὀλοκλήρων ἢ εἰς τεμάχια. Τούτων συνεκροτήθησαν περὶ τὰ τεσσαράκοντα μὲ ἐνδιαφέρουσαν διακόσμησιν ἀντιπροσωπευτικὴν τοῦ ἐπαρχιακοῦ γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ τῆς περιοχῆς Σητείας. Κατὰ τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου εἶχον ἀποτεθῆ πηλίνη μινωικὴ κιβωτιόσχημος λάρναξ μετὰ τοῦ καλύμματός της, φέρουσα σπειροειδῆ καὶ κυματιστὴν διακόσμησιν, καὶ μέγας κυκλικὸς κάδος, χρησιμοποιηθεὶς καὶ οὗτος, ἀνεστραμμένος, διὰ ταφῆν. Εἰς ταφικὸς πίθος μὲ κρουνὸν εἰς τὸ κάτω του μέρος, ἀνακαλυφθεὶς εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σπηλαίου, φαίνεται ἐπίσης μινωικός. Ἐντὸς τῆς λάρνακος περιείχοντο δέκα πρωτογεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐκ δευτερογενοῦς ταφῆς, ἐνῶ ὁ σκελετὸς τῆς λάρνακος εἶχεν ἐξαχθῆ καὶ τοποθετηθῆ παρ' αὐτήν. Σπουδαῖον εὕρημα τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι μικρὸς θαυμάσιος τὴν κατασκευὴν πήλινος ἰχθύς. 4) Εἰς θέσιν Ρίζα Ἀχλαδίων ἀνεσκάφη καὶ ἀνεσκάφη μόνον κατὰ τοὺς ἐξωτερικούς τοίχους βορρᾶ καὶ νότου μεσομινωικὴ οἰκία τῆς παλαιοανακτορικῆς ἐποχῆς. Εἶναι ὠκοδομημένη μὲ ὀγκώδεις λίθους καὶ ἔχει φαίνεται ἰκανὴν ἔκτασιν (ὁ νότιος τοῖχος παρηκολουθήθη ἐπὶ 20 μέτρα). Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν ἀνεκαλύφθη ἡ εἰσοδος καὶ εἰς τοῖχος προαυλίου. Μεταξὺ τῶν λειψάνων κεραμικῆς, ὑπάρχει ἐνδιαφέρον τμήμα πλαστικοῦ ἀγγείου, παριστῶντος ἡμίονον φορτωμένον. 5) Εἰς θέσιν Πλατύσκινος Ἀχλαδίων ἀνεσκάφη ἰκανὸν τμήμα τοῦ κτιστοῦ δρόμου τοῦ θολωτοῦ ΥΜΙΙΙ τάφου, ὅστις ἠρευνήθη ὑπ' ἐμοῦ τὸ 1939. Ἡ εἰσοδὸς του εἶναι ὠκοδομημένη μὲ ὀγκώδεις πελεκητοὺς λίθους καὶ εἶναι κάτω πλακόστρωτος. Ἀπεδείχθη ὅτι ἡ δευτέρα θύρα τοῦ θαλάμου δὲν ὀδηγεῖ πρὸς ἄλλον θάλαμον ἢ δρόμον. Πιθανῶς ἐχρησίμευσεν ὡς εἰκονικὴ θύρα ἐπικοινωνίας τοῦ νεκροῦ μὲ τοὺς ζῶντας. Ὁ θόλος τῶν Ἀχλαδίων εἶναι ὁ καλύτερον διασωζόμενος ἐπὶ τῆς Κρήτης θόλος. 6) Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν Πλατύσκινος ἀνεκαλύφθη ἐνδιαφέρων μινωικὸς κεραμευτικὸς κλίβανος, διασώζων τὸ χωνευτήριον διὰ τὴν πυρὰν, τὸ «πεζοῦλι» τοποθετήσεως τῶν ἀγγείων, τὸ ἄνοιγμα τροφοδοτήσεως καὶ μέρος τῶν κυψελοειδῶς διαμεμορφωμένων τοιχωμάτων. Εἶναι σπάνιον δείγμα τῶν τοιοῦτου εἶδους ἐγκαταστάσεων τῆς μινωικῆς ἐποχῆς. 7) Μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα ἐγένετο παρὰ τὴν Κάτω Ἐπισκοπὴν Σητείας, εἰς θέ-

σιν Ἑλληνικά, εἰς ὃ σημεῖον ἀνεκαλύφθησαν μινωικαὶ λάρνακες. Εἰς τῶν τάφων ἀνευρέθη, δυστυχῶς σεσυλημένος. Διεσώζοντο ὑπολείμματα μιᾶς κιβωτισχῆμου καὶ μιᾶς λουτηροειδοῦς λάρνακος καὶ ἐν χαλκοῦν κάτοπτρον. Πολὺ πλησίον διακρίνονται τὰ λείψανα συνοικισμοῦ ἑλληνορωμαϊκῶν, ὡς φαίνεται, χρόνων, παρεδόθησαν δύο νομίσματα ρωμαϊκὰ ἀνευρεθέντα κατὰ χώραν. Λείψανα συνοικισμοῦ ἐκτεταμένου μὲ οἰκῆματα χρονολούμενα εἰς τοὺς γεωμετρικοὺς ἀνατολίζοντας, ἑλληνικοὺς καὶ ἑλληνορωμαϊκοὺς χρόνους παρατηρήθησαν ἐπὶ τοῦ ἔναντι τοῦ Πλατυσκίνου Ἀχλαδίων λόφου, ὀνομαζομένου ἐπίσης Ἑλληνικά. Ἐκεῖ διακρίνονται καὶ τάφοι κάθετοι λαξευτοὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου καὶ ὄχι εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν θολωτὸν τάφον παρατηρήθησαν σημαντικὰ λείψανα μινωικῶν οἰκημάτων, ὠκοδομημένων μὲ πελεκητοὺς λίθους. Ἡ ἀνασκαφὴ πρόκειται νὰ συνεχισθῇ τόσον εἰς τὴν περιοχὴν Πισκοκεφάλου ὅσον καὶ εἰς τὴν τῶν Ἀχλαδίων.

Εἰς τὴν Μινωικὴν Ἐπαυλιν τοῦ Βαθυπέτρου ὁ καθηγητὴς κ. Σπ. Μαρινᾶτος ἐκ παραλλήλου μὲ τὰς ἀναστηλωτικὰς καὶ στερεωτικὰς ἐργασίας ἐπεξέτεινε τὴν ἀνασκαφὴν πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου, ὡς φαίνεται, ἐξετείνοντο τὰ κοινῆς χρήσεως διαμερίσματα. Ἡ ὄχι καλὴ κατάστασις διατηρήσεως καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων καταπεσόντων λίθων ἐδυσχέρανε τὴν ἀνασκαφὴν, ἥτις ἐπροχώρησε μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ μὲ βραδὺν ρυθμὸν. Ἀναγνωρίζονται μαγειρεῖα μὲ προχείρους ἐστίας καὶ ἡμίτομα πίθων, χρησιμοποιηθέντων, ὡς πιστεύει ὁ ἀνασκαφεύς, διὰ τὴν ζύμωσιν ἄρτιδίων. Σημαντικὴ θεωρεῖται ἡ ἀνακάλυψις ἔναντι τοῦ κυρίως διαμερίσματος μὲ τὴν στοὰν τῶν δύο κιόνων (τὸ «μέγαρον»;) μικρῶν δωματίων, τὰ ὅποια ἔχουν διάταξιν τριμεροῦς ἱεροῦ ἀναλόγου πρὸς τὸ παριστώμενον εἰς κνωσιακὴν τοιχογραφίαν. Διὰ τῶν τελευταίων ἐργασιῶν διαπιστώνεται ἡ ἔκτασις τοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὅποιον δύναται πλέον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μεγάλη ἔπαυλις ἢ καὶ μικρὸν ἀνάκτορον. Ἀφθονος κεραμικὴ, ἀνευρεθεῖσα κυρίως εἰς τὴν ἀποθήκην τῶν 16 πίθων, ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν ρυθμὸν τῆς χλωρίδος καὶ τῶν σπειρῶν, ὅστις ἀνάγεται εἰς περιορισμένην χρονικὴν περίοδον ὀγδοήκοντα περίπου ἐτῶν τῆς ΥΜΙα ἐποχῆς. Κύπελλα τοῦ τύπου Βαφειοῦ ἀνευρέθησαν ἱκανά, τῶν ὁποίων ἐν ὑπερμέγεθες. Ἐπίσης ἀνευρέθη μικρὸν χρυσοῦν ἄπλοῦν ἐνώτιον.

Ἡ δρᾶσις τῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν ἦτο μᾶλλον περιορισμένη. Ἡ Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἔσκαψε διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος - ἀρχαιολόγου καὶ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐν Κνωσῶ κ. Ντὲ Γιόγκ σειρὰν ὀλόκληρον ρωμαϊκῶν τάφων, οἵτινες ἀπεκαλύφθησαν τυχαίως κατὰ τὴν βαθυτάτην θεμελίωσιν τοῦ Βενιζελείου Σανατορίου. Οἱ πλεῖστοι ἀνευρέθησαν εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον ἀπὸ τοὺς μινωικοὺς καὶ δυτικώτερον τούτων, ἀπετέλουν δὲ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον. Προφανῶς διὰ μέσου τοῦ νεκροταφείου διήρχετο ὁδός, διότι ἀνευρέθη μακρὸς κτιστὸς ἀγωγὸς ἀποχετεύσεως. Τινὲς τῶν τάφων ἦσαν καλῶς ὠκοδομημένοι καὶ πέντε τούτων μνημειώδεις. Δυστυχῶς καθίστατο ἐντελῶς ἀδύνατος ἡ διατήρησις των, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ματαιωθῇ ἡ οἰκοδομή. Ἐφωτογραφήθησαν καὶ ἐσχεδιάσθησαν μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀκολούθως ἐπετράπη νὰ ἐπιχωσθοῦν. Οἱ μνημειώδεις τάφοι ἦσαν εἰς δύο σειράς. Ἡ πρώτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓνα τάφον μὲ δύο ὀρθογώνιους θαλάμους καὶ ἕτερον μικρότερον μὲ ὀρθογώνιον θάλαμον καὶ κόγχην εἰς τὸ βάθος. Ἡ δευτέρα σειρὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς τάφους, τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος εἶχε εὐρὺν ὀρθογώνιον θάλαμον καὶ δύο ἄλλους θολωτοὺς ἑκατέρωθεν. Οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν οἱ μόνοι οἱ ὅποιοι περιεῖχον ἄφθονα καὶ σχετικῶς πλούσια κτερίσματα. Ὁ πρῶτος εἶχε τὴν

εἴσοδον κατεστραμμένην καὶ εἰς τὰ τρία τοιχώματα τοῦ ὀρθογωνίου θαλάμου ἀνά μίαν κόγχην. Ὁ ἕτερος εἶχε τὴν θύραν κλειστὴν διὰ μονολίθου πλακὸς καὶ εἰς τὸν ὀπίσθιον τοῖχον μεγάλην κόγχην. Τὰ κτερίσματα ἦσαν κυρίως εἰς μὲν τὸν πρῶτον τρεῖς λύχνοι, πήλιναι ἀνάγλυφοι πλάκες μὲ ἔρωτα, πέντε πήλιναι κεφαλαὶ θεαινῶν καὶ σατύρων, προτομὴ πηλίνῃ γυναικός, δωδεκάς ὑαλίνων δοχείων, τῶν πλείστων δακρυδόχων, πήλινά τινα ἀγγεῖα, τὰ χαλκᾶ τμήματα ξυλίνων διαλυθέντων κιβωτιδίων, τμήματα χαλκίνων σκευῶν κ. ἄ. Εἰς δὲ τὸν δεῦτερον ἐννέα λύχνοι τῶν ὁποίων τινες ἐξαιρετικῆς κατασκευῆς καὶ λίαν διακεκοσμημένοι (ὁ εἰς μὲ δύο ἐπιμήκεις μύξας) μαρμαρίνον δοχεῖον, ὑάλινοι καὶ πήλιναι δακρυδόχοι, χαλκᾶ τινα τεμάχια κιβωτιδίων ξυλίνων διαλυθέντων, καὶ πήλινα τινα ἀγγεῖα. Μετὰ τούτων ἀνευρέθη χρυσοῦς δακτύλιος μὲ ἐρυθρὸν καὶ λευκὸν καμέον, φέροντα παράστασιν ὠραίας κεφαλῆς σατύρου ἐξαιρετοῦ τέχνης. Εἰς ἓνα τῶν τάφων τῆς πρώτης σειρᾶς ὑπῆρχε μικρὸν ἀργυροῦν κάτοπτρον μὲ καλύμματα διακόσμητα. Ὑπὸ ἐργάτου παρεδόθη, προσερχόμενον ἐκ ρωμαϊκοῦ τάφου τοῦ Σανατορίου, πτολεμαϊκὸν νόμισμα κεκαλυμμένον διὰ φύλλου χρυσοῦ καὶ χρησιμοποιηθὲν ἴσως εἰς σφενδόνη δακτυλίου.

Εἰς τὸ Μουσεῖον παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνευρεθεῖσαι εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ λόφου Προφ. Ἡλία ἀρχαιοτήτες ΜΜΙ—ΙΙ ἐποχῆς. Μεταξὺ τῶν παραδοθέντων ὑπάρχει λαμπρὰ σειρά σφραγιδολίθων τῆς παλαιοανακτορικῆς περιόδου.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ συνέχισε διὰ τοῦ καθηγ. κ. Ντόρο Λέβι, τοῦ κ. Μορικόνε καὶ τριῶν μαθητῶν τῆς τὰς ἀνασκαφᾶς στρωματογραφικῆς ἐρεῦνης παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ παλαιότερου Ἀνακτόρου τῆς Φαιστοῦ. Ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπερατώθη ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ βαθύτατα κειμένου δωματίου, ὅπου ἀνευρέθησαν τὰ θαυμάσια καμαραϊκὰ ἀγγεῖα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Σειρὰ νέων καμαραϊκῶν ἀγγείων, μὲ λίαν ἐνδιαφέρουσαν διακόσμησιν ἦλθεν εἰς φῶς. Μία ὁμὰς τούτων, ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸ βαθύτερον τμῆμα τοῦ δωματίου, εἶναι παλαιότερα. Ἐπίσης ἐσυνεχίσθη ἡ ἐρευνα κατὰ τὴν περιοχὴν τῶν παλαιῶν προπυλαίων καὶ ἔξω τούτων, ὅπου ἠκολουθήθη ἡ προέκτασις τῶν ἰσχυρῶν τοίχων τῶν βαθέων δωματίων. Καθ' ὅλην τὴν ἀνασκαφῆσαν ἔκτασιν ἐξηρευνήθησαν καὶ τὰ ὑποκείμενα ἀμέσως τῶν καμαραϊκῶν νεολιθικὰ στρώματα καὶ διεπιστώθη ἐκ νέου καὶ κατὰ μᾶλλον σαφῆ τρόπον ἡ ὑπαρξίς ἐγχρώμου νεολιθικῆς κεραμεικῆς καὶ ἡ εἰς τὸ ὑπονεολιθικὸν στρώμα ἐμφάνισις κεραμεικῆς τοῦ ρυθμοῦ Ἀγίου Ὀνουφρίου—Κυπαρισσίου (χαρακτηριστικῆς εἰς τὰς δημοσιεύσεις ὡς ΠΜΙ). Τὰ κτήρια τῶν παλαιότερων φάσεων ἐν μέρει θὰ παραμείνουν ὄρατὰ διὰ τοὺς μελετητὰς καὶ πρὸς τοῦτο ἐστερεώθησαν. Διὰ τὰς ἄλλας στερεωτικὰς ἐργασίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἐργασιῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς εἰς τὰ Μάλια ὑπῆρξε περιορισμένη. Αἱ ἐργασίαι περιορίσθησαν εἰς τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὀρισμένων χώρων καὶ μάλιστα τῶν ὁδῶν προσπελάσεως εἰς τὸ συγκρότημα τῶν ἀνατολικῶς τοῦ ἀνακτόρου οἰκιῶν. Ἀπεκαλύφθη οὕτω ἡ ὠραία πλακόστρωτος ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας βαίνουν ἑκατέρωθεν αἱ προσόψεις τῶν οἰκιῶν Ζα, Ζβ καὶ Ζγ. Ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ὁδὸς ἀνήκει εἰς τὴν παλαιότεραν περίοδον κατὰ τὸ μέσον ἔχει πλακόστρωτον δίοδον. Μία κυκλικὴ δεξαμενὴ ἐκαθαρίσθη ἐντὸς τῆς οἰκίας Ζβ καὶ ἐκ τῶν ὀστράκων φαίνεται αὕτη χρονολογούμενη εἰς τὴν παλαιότεραν περίοδον. Εἰς τὸ λουτρὸν τῆς αὐτῆς οἰκίας ἀπεκαλύφθη σύστημα ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων μὲ συλλεκτῆρα. Ἡρευνήθησαν τὰ ὄρια τῆς γειτονικῆς οἰκίας Ζγ, τῆς ὁποίας μέρος ἐκαθαρίσθη, ὅπου πάλιν διε-

πιστώθη ή ύπαρξις δύο διαδοχικῶν φάσεων, μιᾶς μεσομινωικῆς καί μιᾶς ύστερομινωικῆς. Τά εὐρήματα κυρίως εἶναι εἰς λύχνος σιτατίτου καί ἐν σύνολον χαλκῶν ὄπλων καί ἐργαλείων άνευρεθὲν εἰς ἀποθήτην εἰς τὰ ὄρια τῆς Οἰκίας Ζγ' τοῦτο ἀπειτελεῖτο ἐξ ὀκτώ χαλκῶν συμπαγῶν πελέκεων τελείως ἀθίκτων, τεσσάρων ξιφῶν, τριῶν ἐγγχειριδίων καί ἑνὸς ξυραφίου. Τινὰ τῶν ὄπλων ἔχουν χρυσᾶς ἢ ἀργυρᾶς τὰς κεφαλὰς τῶν ἤλων.

Μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου παρὰ τὸ χωρίον Νέο Χωριὸ Μονοφατισίου, εἰς θέσιν Κλησιάκι, ἐξ ἀφορμῆς δύο καλῶς διατηρουμένων αἰχμῶν δοράτων ΥΜΙΙΙ ἐποχῆς. Ἄνευρέθη καί άνεσκάφη ὁ τάφος ὅστις εἶχε θάλαμον σχεδὸν ὀρθογώνιον καί μᾶλλον μικρόν. Ὅλίγα ὄστρακα ΥΜΙΙΙ ἀγγείων περισυνελέγησαν. Εἰς ἀπόστασιν 300 περίπου μέτρων ἀναγνωρίζεται ἡ θέσις νεκροταφείου ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων. Μία ἐπιτυμβία στήλη μὲ τὸ ὄνομα ΑΚΕΣΤΙΜΑ ΕΥΒΑΝΓΕΛΟΥ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ άνευρόντος χωρικοῦ. Μεταξὺ τῶν χωρίων Νέο Χωριὸ καί Λιγόρτυνος μοι ἐπεδείχθη κτίσμα τῶν παλαιότερων βυζαντινῶν χρόνων ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἦσαν παλαιότερα γνωστὰ μὲ τὸ ὄνομα Λοῦτρες ἢ Βαπτιστῆρες. Ὑπάρχει σταυροειδῆς χῶρος μὲ ὑπόκαυστα, ἀγωγούς θερμάνσεως καί ἐξαεριστῆρας καί συνεχόμενον διαμέρισμα ἐν εἶδει δεξαμενῆς.

Περὶ συνελέγησαν ὑπὸ τῆς ἀρχαιολ. Ὑπηρεσίας αἱ εἰς Χουμέρι Μυλοποτάμου άνευρεθεῖσαι πέρυσι ἀρχαιότητες, προερχόμεναι ἐξ ΥΜΙΙΙ τάφου (βλ. τὴν ἔκθεσιν τοῦ παρελθόντος ἔτους) καί ἀπετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ρεθύμνης. Ὁ τάφος εἰς θέσιν Λαριά εἶναι ἀπλοῦν κοίλωμα περιφερὲς καί στενόχωρον εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου. Ἡ λάρναξ εἶναι κιβωτιόσχημος καί φέρει ἐνδιαφέρουσαν διακόσμησιν ναυτίλων. Τὰ ἄλλα ἀγγεῖα (εἰς ψευδόστομος μὲ ἐνδιαφέρουσαν διακόσμησιν, δύο ὑψίποδες κύλικες, ἐν θυμιατήριον, πρόχοι τινες καί κύπελλα) εἶναι μᾶλλον κοινά, ἀλλ' ἐνδιαφέροντα ὡς σύνολον. Παρὰ τὸν τάφον τοῦτον ὑπῆρχε δεύτερος μὲ στενὴν θύραν, ἣτις εἶχε κλεισθῆ διὰ πλακός. Ὁ τάφος ἦτο ἀπλῆ κοιλότης καί περιεῖχε πίθον μικρόν καί ἀκόσμητον περιέχοντα μέχρι τοῦ μέσου ἄκαυτα ὄστᾶ νεκροῦ. Πληροφορίαι φέρουν ὅτι πολλαὶ λάρνακες άνευρέθησαν πλησίον καί ἐπὶ τοῦ γειτονικοῦ ὑψώματος Καστελλάκι διακρίνονται λείψανα συνοικισμοῦ. Παρὰ τὸ γειτονικὸν χωρίον Καλαμᾶς διεπιστώσαμεν ὅτι άνευρέθη ΥΜΙΙΙ τάφος ὁμοίου σχήματος ἢ ἐντὸς τοῦ τάφου ὁμοῦς άνευρεθεῖσα λάρναξ κατεστράφη καί μόνον τεμάχια μὲ διακόσμησιν κροσσωτῶν ταινιῶν σώζονται.

Εἰς τὴν τοποθεσίαν Ὁρνιθὲ τῆς περιοχῆς Γουλεδιανῶν Ρεθύμνης (θέσις Τσίγκουνας) άνευρέθησαν τεμάχια σπουδαίων ἀναγλύφων ἀρχαϊκῶν πίθων. Ὁ ὑποφαινομένος ἐπεσκέφθη τὸν χῶρον, ὅπου τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις Ὁσμίδας, καί διεπίστωσεν, ὅτι ὀλόκληρος ἡ ἔκτασις κατέχεται ἀπὸ σωροῦς λίθων ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν οἰκημάτων τῆς πόλεως, καί ὅτι ὑπάρχουν ἄφθονα λείψανα τοίχων. Ὅχι εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀρχαία κρήνη μετεσκευάσθη εἰς νεωτέραν, παρέχουσαν ἄφθονον ὕδωρ. Τὰ τεμάχια τῶν πίθων προέρχονται ἐξ ἀποθήκης οἰκήματος. Πιθανῶς οἱ πίθοι ἦσαν τρεῖς, ἀλλὰ μόνον εἰς ἔφερε τὴν ὠραίαν ἀνάγλυφον διακόσμησιν. Περισυνελέγησαν ἱκανὰ τεμάχια τοῦ ἀναγλύφου πίθου, ἀλλὰ εἶναι ἀμφίβολον ἂν δύναται οὔτις νὰ ἀνασυγκροτηθῆ. Ἡ διακόσμησις ἦτο κατὰ ζῶνας: ἵππων καί ἐλάφων, λεόντων, γρουπῶν, σφιγγῶν καί ὄφρων. Μία ἀνάγλυφος κεφαλὴ Γοργοῦς προέρχεται ἴσως ἐκ λαιμοῦ πίθου κατὰ τὰ λοιπὰ ἀκοσμήτου. Τὰ τεμάχια τῶν πίθων ἀπετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ρεθύμνης.

Ἐκ μέρους τοῦ ὑποφαινομένου ἐξητάσθη ἐπίσης καί ὁ παρὰ τὸ χωρίον

Δράμια Ἀποκορώνου κατὰ τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου ἔτους ἀνευρεθεὶς τάφος, ὅστις ἀπεδείχθη ἀπλοῦν σκάμμα ὀρθογώνιον ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ βράχου. Ἡ σαρκοφάγος, ἣτις ἀπετέθη εἰς τὸ Μουσεῖον Χανίων, εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα, διότι ὄχι μόνον τὸ κάλυμμα διακοσμεῖται κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ράχως διὰ πλαστικῆς κεφαλῆς ζώου, ἀλλὰ καὶ ἡ διακόσμησις ἀνήκει εἰς τὸν σπάνιον πολυχρωμον ρυθμόν, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει μόνον μία σαρκοφάγος ἐκ τῆς Ἐπισκοπῆς Πεδιάδος, ἀλλ' ἡ τῶν Δραμίων εἶναι ἡ μόνη μὲ εἰκονιστικὸν θέμα. Παρίστανται δύο κερασφόρα ζῶα (ἔλαφοι ἢ ἀγρίμια), δύο ἀντιμέτωπα ὑδρόβια πτηνὰ καὶ ἄλλα ἐξαλειφθέντα νῦν θέματα ἐν μέσῳ πλαισίων μὲ σπειρας συνεχομένας, μὲ τριπλᾶς κυματιστὰς ταινιώσεις καὶ μὲ ἀβακωτὰ κοσμήματα.

Ἐντὸς τῶν Χανίων κατὰ τὰς ἐργασίας τοποθετήσεως ἀγωγῶν ὕδατος ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἀκόλουθα: 1) Κατὰ τὴν συνοικίαν Ἁγίου Ἰωάννου ρωμαϊκὸς τάφος περιέχων σκελετὸν καὶ παρ' αὐτὸν δίσκον κατόπτρου. 2) Ἄνω τῶν Δικαστηρίων τμήμα λαξευτοῦ τάφου. Ὁ τάφος εἶχε συληθῆ, ἀνευρέθη ὅμως ἀξιόλογος δίδυμος πρόχους, τῆς ὁποίας τὸ ἐν σῶμα φέρει ἄνω ἠθμόν (τρυπητὸν) τὸ δὲ ἕτερον ἀπολήγει εἰς κεφαλὴν ἐλάφου. Τὰ δύο ἄλλα ἀγγεῖα τοῦ τάφου εἶναι κοινοὶ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς ΥΜΙΙΙ χρόνων. 3) Δυτικῶς τοῦ Δημοτικοῦ Κήπου ΥΜΙΙΙ λαξευτὸς τάφος περιέχων δύο ψευδοστόμους ἀμφορίσκους καὶ ἀμφορίσκος ἀπλοῦς.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κοινότητος Γλώσσης τοῦ Νομοῦ Χανίων καὶ παρὰ τὸ χωρίον Σκορδιλιανὰ (θέσις Κατσικουλὲ) ἀνεκαλύφθη σπουδαῖον οἰκοδόμημα ἑλληνικῶν ἢ ἑλληνορωμαϊκῶν χρόνων μὲ βάσεις κίωνων διαμέτρου 1.50 μ. μετ' ἀυλάκων. Ἀτυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξεκασθῆ ἀκόμη ὁ χώρος, ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ὑπηρεσίας.

Παρὰ τὸν Ἁγιὸν Ἰωάννην Ἡρακλείου ἀνευρέθη μέγα ὀλμοειδὲς πρωτομινωικὸν ἀγγεῖον τὸ ὅποιον παρεδόθη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Πρόχειρος σκαφή ἐπὶ τόπου οὐδὲν ἀπεκάλυψεν.

Ἐπὶ τοῦ ὄρους Γιούχτα καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ μινωικοῦ Ἱεροῦ Κορυφῆς ἐργασίαι αἰτινες ἤρχισαν ἄνευ γνώσεως τῆς Ἀρχαιολ. Ὑπηρεσίας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν σταθμοῦ ἀσυρμάτου ἀπεκάλυψαν πῆλινα τινα εἰδώλια λατρευτῶν τῆς θεότητος καὶ μικρῶν ζωδίων. Ὁ σταθμὸς κατόπιν τούτου μετετοπίσθη ἱκανὰ μέτρα περαιτέρω. Ἐξερεῦνησις τοῦ χώρου δὲν ἐγένετο εἰσέτι. Τὰ εὑρήματα ὅμως συμπληρῶνουν τὰς γνώσεις μας περὶ τῶν μινωικῶν ἱερῶν κορυφῆς. Τὰ ἀποκαλυφθέντα ἀνήκουν εἰς τὴν παλαιοανακτορικὴν περίοδον καὶ εἶναι μᾶλλον χονδροειδῆ.

Παρὰ τὸ χωρίον Χουδέτσι καὶ εἰς θέσιν Φλαμπουριάρη ἀνευρέθη μικρὰ ἐνδιαφέρουσα πηλίνη κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μὲ κράνος. Ἐπὶ τόπου σώζονται λείψανα ἐγκαταστάσεως καὶ ἀγωγοὶ ὕδατος ἀρχαίας ἐλλ. ἐποχῆς. Χωρικὸς ἐξ Ἀπάνω Βιάννου ἐδήλωσεν ὅτι ἀνεῦρε μαρμαρίνην λάρνακα. Τὸ εὑρημα δὲν περιουνελέγη εἰσέτι.

Εἰς θέσιν Χωματόλακκοι ἢ Πετράδια νοτίως τοῦ χωρίου Ξυδᾶ κάτω τῆς Λύττου κατὰ τὴν ἐργασίαν διαπλατύνσεως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ Νεκροταφεῖον ἀνεκαλύφθη τάφος τῶν ὑστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ κτιστὰ τοιχώματα καὶ δάπεδον ἐκ μεγάλων τετραγώνων πλινθίνων πλακῶν. Τὰ κτερίσματα ἦσαν λίαν ἐνδιαφέροντα. Δύο χρυσοὶ δακτύλιοι τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἔχει δακτυλιόλιθον ἐκ μέλανος λίθου μὲ παράστασιν προτομῆς αὐτοκράτορος κρατοῦντος δόρυ, ὁ δεῦτερος μὲ σφενδόνην χρυσοῦν παριστῶσαν σχηματικῶς ἴσως συνδεδεμένας εἰς χαιρετισμὸν χεῖρας, εἰς χαλκοῦς ἀπλοῦς δακτύλιος μετ' ἐπιγραφῆς ἑλληνικῆς,

τρεις μεγάλοι ψηφοί γαγάτου, επτά φύλλα χρυσού, δύο χαλκᾶ νομίσματα. Τὰ ἀντικείμενα περισυνέλεξε καὶ μετέφερε εἰς τὸ Μουσεῖον ὁ κ. Στυλ. Ἀλεξίου.

Παρὰ τὸ χωρίον Κρητῶν Μεραμβέλλου καὶ εἰς θέσιν Λαγάρι ἢ Λάκκοι ὁ ὑποφαινόμενος ἐπεσκέφθη θολωτὸν τάφον, ὠκοδομημένον διὰ μεγάλων ἀργῶν λίθων, ἀνακαλυφθέντα πρὸ ἐτῶν, ἀλλὰ παραμένοντα ἄγνωστον. Ὁ θάλαμος δὲν εἶναι μέγας, ἀλλὰ διασώζεται ὁλόκληρος μέχρι καὶ τῆς κλειδός. Ἐχει γίνεαι ἀναμόχλευσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀλλὰ πιθανῶς δὲν ἀνεσκάφη μέχρι τοῦ βάθους. Ἡ ἰδιοκτήτρια τοῦ χώρου λέγει ὅτι ἀνευρέθησαν τρία πήλινα ἀγγεῖα. Πιθανῶς ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παρόμοιοι τάφοι, οἵτινες θὰ ἀνασκαφοῦν προσεχῶς.

Παρὰ τὸ χωρίον Καβοῦσι καὶ εἰς θέσιν Κεφάλια ἀνευρέθησαν παρὰ χωρικοῦ πίθος θρυμματισθεὶς ὑπὸ βράχου καὶ τινα ἀγγεῖα.

Τέλος εἰς θέσιν ἐξαιρετικῶς ὀχυρὰν καὶ δυσπρόσιτον, ἔναντι τοῦ χωρίου Καλαμαῦκι τῆς περιοχῆς Πραισοῦ, ἐπεσκέφθη ὁ ὑποφαινόμενος ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ Σητείας κ. Φυγετάκη ἀκρόπολιν, χρησιμεύσασαν προφανῶς ὡς κρουσφύγετον. Ἐνδιαφέροντες πίθοι ΥΜΙΙΙ χρόνων ἦσαν σχεδὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν πλησίον τῆς κορυφῆς. Ἐκεῖθεν προέρχεται χαλκῆ μικρὰ ἀξίνη, ἣτις περιῆλθε τελευταίως εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Εὐμέγεθες πήλινον εἶδωλον, πιθανῶς τοῦ τύπου τῶν εἰδώλων Καρφι - Γάζι ἀνευρέθη ἐκεῖ πρὸ ἐτῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς κατεστράφη ὑπὸ τοῦ εὐρόντος.

Ἀρχαῖκά εἰδῶλια τοῦ 7ου καὶ 6ου αἰῶνος προερχόμενα ἐκ θέσεως ἱεροῦ παρὰ τὴν Ροῦσαν Ἐκκλησάν τῆς Σητείας ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον παρὰ τοῦ δημοδιδασκάλου τοῦ χωρίου.

Ἐξητάσθη παρὰ τοῦ ὑπογραφομένου ἐπίσης ὁ χώρος ἔνθα πρὸ ἐτῶν ἐντὸς τῆς Σητείας ἀνευρέθη κατὰ τὴν ἐκτόπισιν βράχων σειρὰ λίαν πρωτογόνων ἀρχαϊκῶν εἰδωλίων, μὲ κυλινδρικὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σῶμα. Περισυνελέγησαν τεμάχια ὁμοίων, ἐν δὲ σχεδὸν ἀκέραιον μὲ ἔνθετον κεφαλὴν λίαν ἀρχαϊκοῦ δαιδαλικοῦ τύπου παρεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀνευρόντος.

Γενικῶς τὰ προσκλήματα δι' ἀνασκαφῶν ἢ ἐκ τυχαίας ἀνευρέσεως κατὰ τὸ λήγον ἔτος δικαιολογοῦν αἰσιόδοξον πρόβλεψιν διὰ τὸ προσεχὲς μέλλον. Τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης ἀποδεικνύεται πάντοτε ἀνεξάντλητον εἰς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς.

Δεκέμβριος 1952

N. ΠΛΑΤΩΝ

ΤΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1952.

1.—Ἐνετικὴ Λέσχη Ρεθύμνης: Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο μνημεῖον ἀνεστηλώθη κατὰ τὸ ἔτος 1951 (βλ. «Κρητ. Χρονικά» Ε', σελ. 453). Ἐν τούτοις ἡ ἐργασία δὲν συνεπληρώθη λόγῳ ἐξαντλήσεως τῶν σχετικῶν πιστώσεων. Οὕτω δὲν κατεσκευάσθη τὸ μαρμάρινον δάπεδον τὸ ὁποῖον προεβλέπετο καὶ δὲν ἀπηλλοτριώθησαν τὰ προσκτίσματα τὰ καλύπτοντα τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ μνημείου. Τὸ Ἐφεδρικὸν Ταμεῖον Ρεθύμνης, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ ἔργου, δαπανῆσαν περὶ τὰ 50.000.000, ἐδήλωσεν ἐσχάτως ὅτι εἶναι ἤδη εἰς θέσιν νὰ καταβάλη καὶ τὸ ὑπόλοιπον, ἧτοι δραχμὰς 13.000.000, συνεπικουρούσης δὲ καὶ τῆς Δίσεως Ἀναστηλώσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐλπίζεται ὅτι θὰ κατασκευασθοῦν τὰ δάπεδα. Πραγματοποιουμένης δὲ καὶ τῆς